

5. Тиводар М. Традиційне скотарство українських Карпат другої половини XIX – першої половини XX ст. Історико-етнологічне дослідження. Ужгород, 1994.
6. Толстой Н. И. О соотношении центрального и маргинального ареалов в современной Славии. *Ареальные исследования в языкознании и этнографии*. Ленинград, 1977.
7. Топоров В. Н. Овца. *Мифы народов мира. Энциклопедия*. Москва, 1992.
8. Чичеров В. И. Зимний период русского земледельческого календаря XVI –XIX веков: очерки по истории народных верований. Москва, 1957.

References

1. Boikivshchyna: istoryko-etnografichne doslidzhennia. Kyiv, 1983.
2. Volytska I. V. Teatralni elementy v tradytsiinii obriadovosti ukraintsiv Karpat kintsia KhKh – pochatku KhKh st. Kyiv, 1992.
3. Zakarpatskyi vertep / Uporiad. I. Khlanta, R. Oditsynskyi. Uzhhorod, 1995.
4. Potushniak F. Baranky (Rozhdestvenna yhra). Literaturna nedilia, Unhvar, 1942, ch. 3 (15 liut.)
5. Tyvodar M. Tradytiine skotarstvo ukrainskykh Karpat druhoi polovyny KhKh – pershoi polovyny KhKh st. Istoryko-etnolohichne doslidzhennia. Uzhhorod, 1994.
6. Tolstoi N. Y. O sootnoshenyy tsentralnoho y marhynalnoho arealov v sovremennoi Slavyu. Arealnye yssledovaniya v yazykoznanyy y etnografyy. Lenynhrad, 1977.
7. Toporov V. N. Ovtsa. Myfy narodov myra. Entsyklopediya. Moskva, 1992.
8. Chycherov V. Y. Zymnyi peryod russkoho zemledelcheskoho kalendaria KhUI –KhKh vekov: ocherky po ystoryy narodnykh verovanyi. Moskva, 1957.

CHRISTMAS GAMES OF UKRAINIANS OF TRANSCARPATHIA IN THE INTERWAR PERIOD

Kurochkin Oleksandr – Doctor of Historical Sciences, Professor,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

Transcarpathia, which is located on the ethnocultural border of Ukrainians with Hungarians and Romanians, is justly considered a reserve of ancient Slavic traditions. The ritual scenario and folklore specifics of relict Christmas performances that existed among Ukrainians in Transcarpathia in the 20 s and 30 s of the last century on the basis of archival and literary sources is analyzed in the article.

Key words: Transcarpathia, Christmas, puppet and «living» nativity scene, Bethlehem, Angels, Shepherds, folk theater.

Надійшла до редакції 8.10.2020 р.

УДК 791.66 :008

СВЯТО, СВЯТКОВІ ВИДОВИЩА ЯК ОБ'ЄКТ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

Козловська Марина Вікторівна – здобувачка,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
<https://orcid.org/0000-0002-2906-672X>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v39i.492>
Maruselj6969@gmail.com

Проаналізовано основні напрями дослідження свята, святкових видовищ та їх супутніх феноменів (ритуалів, звичаїв, пісень, обрядів тощо) у дисертаційних дослідженнях сучасних українських науковців – представників соціально-гуманітарних наук. Зазначається, що майже всі дисертаційні дослідження українських культурологів, істориків та мистецтвознавців, підготовлених, зокрема в царині теорії та історії культури обраного напрямку, присвячені особливостям, різним аспектам та елементам календарно-обрядових свят регіонів України.

Ключові слова: дисертаційні дослідження, свято, календарно-обрядове свято, ритуал, теорія та історія культури.

Постановка проблеми. Свято, святкові видовища, святкова культура – не нова тема зарубіжних наукових досліджень. Ученими достатньо уваги приділено методологічним підходам до дослідження свята, святкової культури, теорії та історії цих феноменів як унікальних соціокультурних явищ. Крім того, дослідники аналізують ключові зміни в історичному розвитку святкових феноменів, безпосередньо пов'язаних із суспільними трансформаціями різного ґатунку – соціальними, культурними, політичними, економічними тощо.

Така увага до святковості – розуміння важливості останньої у суспільному побутуванні, адже свято, «як форма естетичної і художньої діяльності, включене безпосередньо в тканину соціокультурної реальності» [28; 269]. Тому в умовах глобалізації, віртуалізації, фестивалізації культуротворчості тощо увага до свята як соціокультурного феномена лише зростатиме, що й актуалізує мету нашого дослідження –

виявити основні напрями дослідження свята, святкових видовищ у дисертаційних дослідженнях українських науковців – представників соціально-гуманітарних наук.

Виклад основного матеріалу. В останні десятиліття українські дослідники в сфері соціально-гуманітарного знання звертаються до вивчення різних аспектів свята, святкової культури, технології організації святкових видовищ і под. Найбільш ґрунтовними науковим працями є дисертаційні дослідження, виконані, зокрема у сфері теорії та історії культури – спеціальність 26.00.01.

Новим (2021 р.) вагомим доробком у дослідженні сучасних тенденцій у святковій культурі є докторська робота культуролога Л. Бабушки «Фестивалізація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти» [1], в якій обґрунтовується трансгресивний характер свята в напрямку фестивалізації, яку вона розуміє в контексті «десакралізації» традиційних святкових практик та доводить, що фестивалізація спрямована на залучення форм свята з різнотипних культур, постає своєрідним комерційним проектом, реалізуючи процес тотального «освятковування» дійсності, особливо в форматах перформативно-інсценувального видовищного дійства, а також культурною побудовою неklasичного типу. Дослідниця експлікує поняття «фестивалізація», «гіперфестивальність», «Номо festive» (людина, що святкує), узагальнюючи, що онтологія свята трансгресує до технології фестивалізації.

Культурологи О. Брижак у роботі «Діалогічність свята (на прикладі культури народів Криму)» [5] та С. Чуйко у роботі «Видова та типологічна трансформація сучасних святково-обрядових заходів (на матеріалі Придніпровського регіону України)» [26] досліджують особливості святкових заходів на регіональному матеріалі.

Зокрема, О. Брижак на основі етнічних свят народів Криму вивчає специфіку та діалогічність свята як культурного феномена. Також автор визначає роль принципу гри у формуванні концепту свята в культурі, обґрунтовує основні положення, що характеризують фестивальну культуру в вітчизняній та європейській культурології. Домінантами розвитку святкової культури автор називає міф, ритуал, звичай, обряд, традицію, гру та діалог, а до рівнів структури свята відносить такі, як: суб'єктивний, матеріальні носії змісту та цінностей, а також зміст та цінності [5].

С. Чуйко на прикладі Придніпровського регіону з'ясовує вплив процесів глобалізації на святково-обрядову сферу в Україні та роль сучасного свята у формуванні етнокультурної ідентичності, загальнолюдських цінностей та державотворенні [26].

В. Матушенко у дисертації «Сучасне весілля в контексті української обрядової культури» [17] аналізує історико-теоретичні основи відродження українських національних обрядів, зокрема регіональних весільних, та їх упровадження в сучасне весілля.

Також умови збереження та межі трансформації архетипових мотивів української традиційної весільної обрядовості, зокрема Середньої Наддніпрянщини кінця XIX – початку XXI ст., аналізує З. Босик у роботі «Архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпрянщини: їх специфіка та еволюція» [3].

Праці істориків культури (26.00.01) переважно присвячені різним аспектам святкової обрядовості регіонів України.

У дисертації «Традиції та новації в різдвяно-новорічній обрядовості українців Карпатського регіону (друга половина XX – початок XXI ст.)» [9] А. Гоцалюк аналізує традиції та новації у святково-обрядовій традиційній культурі українців-горян та доводить, що у другій половині XX – початку XXI ст. у ній, за рахунок процесів міграції, урбанізації, атеїстичної пропаганди, впровадження радянської обрядовості відбулися значні зміни. Авторка наголошує, що з часу здобуття державної незалежності в Україні спостерігається відродження традицій різдвяно-новорічних свят, що вона пов'язує зі зростанням зацікавленості молоді витоками своєї культури та розвитком «зеленого» туризму.

Т. Гаєвська у роботі «Народна обрядовість в Незалежній Україні» [7] не лише уточнює сутність поняття «обряд», а й проводить його смислову диференціацію щодо понять «ритуал», «церемонія», «свято», «звичай», «традиція», доводячи їх культурно-історичну єдність.

У дисертації «Гостинність в українській побутовій культурі XIX ст.» [23] В. Русавська звертає увагу на прояви святкової гостинності, приводом для якої були великі календарні й релігійні свята – Різдво, Новий рік («багата кутя»), Святвечір, Різдво («коляда»), Водохреща («голодна кутя»), Масляна, Великдень, Трійця; храмові свята, встановлені на честь дня святого, ім'ям якого названо сільський храм; недільні дні, а також сімейні урочистості – весілля, родини. Ритуал прийому гостей значно ускладнювався, коли збиралися з нагоди родинного чи календарного свята. Обов'язковим компонентом святкової гостини була трапеза [23; 12-13].

Художнім аспектам святкової культури приділяють увагу українські мистецтвознавці (26.00.01). При цьому їхні роботи також спрямовані на регіональні мистецькі узагальнення, зокрема календарно-обрядових свят та весільним ритуалам.

О. Ліманська у розвідці «Календарне свято як складова української обрядової культури (на матеріалі Слобожанщини)» [15] аналізує еволюцію обрядової культури українських свят та основні компоненти традиційної календарної обрядовості жителів Слобожанщини – звичаї, обряди, пісні, танці, народні ігри, формування та трансформації яких вона пов'язує з історичним розвитком основних атрибутивних елементів святково-обрядової слобожанської традиції.

Л. Узунова у дисертації «Відродження традиційних свят та обрядів в сучасних умовах культурного життя Криму» [23] обґрунтовує необхідність повернення традиційних для півострова форм святково обрядової культури, акцентує увагу на типових ознаках святково обрядових традицій.

У роботі «Міфологічні структури у традиційному весільному обряді Західної Волині» [27] І. Шворак вивчає специфіку втілення міфологічних структур у весільному обряді Потур'я, в якому виокремлює такі моделі міфологічних структур: сакральне / профанне, свій / чужий, лімінальний перехід як символ смерті та переродження, соціально-міфологічна. Автор констатує, що зміни у традиційній культурі регіону свідчать про перехід у глобалізовану світову матрицю, коли в обрядах акценти зміщуються із сакрально-ліричної семантики на святково-профанну.

У докторській дисертації мистецтвознавця О. Клековкіна «Сакральний театр у генезі театральних систем» автор, на основі тези М. Бахтіна про свято як первинну форму культури, виводить теорію походження видовищного жанру: коли з міфології постають відповідні культи «святих» героїв, святки, свята; формуються окреслені певним часопростором місця розваг, специфічні ситуації спілкування, які визначають зміст і форму мистецьких явищ. Так зі свят формуються жанри мистецтва – спочатку функціонального, підпорядкованого календарному святу й обряду характеру. У процесі трансформації сакрального вони виокремлюються у незалежні явища мистецтва, висуваючи на перший план домінуючий жанр – містерію, яка, у свою чергу, ініціює формування театральних систем [12].

У дисертації, поданій на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства «Весняна обрядовість Західного Поділля в контексті української культури» [22], О. Смоляк досліджує весняну обрядовість Західного Поділля як одного з етнографічних регіонів України, в якому збереглася календарна ритуалістика. Автором виявлено основні ідеї святкування весняних свят у контексті річної обрядовості, розглянуто етимологію терміна «гаївка» та проаналізовано основні композиційні елементи відповідного обряду.

Власне, праці дослідників історії України мають етнографічне спрямування (07.00.05) і також досліджують здебільшого святково-обрядову культуру країни.

У дисертації «Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина XIX – XX ст.)» [18] І. Несен зроблено спробу наукової реконструкції весільного ритуалу Центрального Полісся, встановлено інваріантну основу та факультативні елементи обрядової моделі. Автором визначено чотири локальні варіанти святкової композиції, характер зв'язків між ними, спроби переходу від одного до іншого, з'ясовано територію їхнього побутування.

С. Боян у дослідженні «Весняно-літня календарна обрядовість бойків (кінець XIX – 1930-ті роки)» [4] аналізує 19-й весняний і літній цикли на Бойківщині, в основу якого покладено землеробсько-скотарські мотиви, їх взаємозв'язок із космогонічними явищами та приурочення до християнських свят (Великодніх свят, Юрія, Зелених свят, Івана Купала, Петра, Першого і Другого Спаса) та доводить, що нині ці обрядодії трансформувалися в естетично-розважальні мотиви.

В. Диханов у праці «Календарна обрядовість болгар та гагаузів Південної України [11] пропонує типологізацію календарних обрядів болгар і гагаузів, встановлює їх походження в різних етнокультурних ареалах, виокремлює найбільш архаїчні календарні свята, обряди та звичаї, які характеризують культурно-історичні особливості формування й еволюції обрядовості цих етносів.

Аналізує стан збереження традиційної календарної, весільної та родильно-хрестильної обрядовості, причини трансформацій народної обрядовості, зміни або втрати обрядових дій календарних чи сімейних свят українцями за умов мешкання на стику кордонів двох країн М. Воропай у роботі «Етнокультура українців Північно-Східної Слобожанщини в другій половині XX – початку XXI століть [6]».

Досліджує традиції різдвяно-новорічних свят у роки державної незалежності України на Бойківщині, де вони збережені краще, Н. Громова у дисертації «Різдвяно-новорічна обрядовість українців Бойківщини (кінець XX – початок XXI ст.)» [10]. Автор аналізує різдвяно-новорічний цикл бойків, який складається з трьох основних свят – Різдва, Нового року та Водохреща. Особливу увагу приділено вивченню ритуальних Святвечорів напередодні Різдва та Водохреща.

О. Кожолянко у розвідці «Календарні зимові свята та обряди українців Буковини» [13] аналізує передріздвяну, різдвяну, новорічну та водохрещенську обрядовість українців Буковини як етнокультурне явище, що відображає форму втілення національної свідомості, загальноукраїнські риси та специфічні

соціально-культурні особливості населення краю. Також автором визначено загальнонаціональні та локальні риси зимових календарних свят українців.

Розглядає обрядову, естетичну, етичну й інформативну функції флористичних композицій та підпорядкованість календарних обрядів космічним ритмам, що проявлялося в переміщеннях свят за датами й у зв'язку зі змінами космічної ситуації, М. Федущак у роботі «Українські народні флористичні композиції (квітчання): історія, функції, типологія, художні особливості» [25].

Свято і дозвілля згадується і в історичних працях, присвячених новітній історії нашого краю.

О. Баран у дисертації «Культура і побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець XIX – 1939 р.)» [2] аналізуючи духовну культуру представників інтелігентного прошарку, звертає увагу на освітні традиції, сім'ю та родинні свята.

М. Герасимова у роботі «Повсякденне життя населення Донбасу в 1945 – 1953 рр.» [8] аналізує основні форми дозвілля та свят мешканців Донбасу як основні соціально-культурні аспекти їхнього життя.

О. Осипчук у дисертації «Зміни в етнокультурі населення передмістя Києва в другій половині XX – початку XXI ст. [19] досліджує дії радянської влади щодо поширення радянських свят та обрядів серед населення України шляхом використання спеціально розроблених сценаріїв. Серед іншого, автором проаналізовано сучасну календарну обрядовість молоді приміських сіл, виявлено тенденцію до відродження традицій, пов'язаних із головними подіями в житті людини. Автор констатує, що сільські мешканці надають великого значення таким святам, як Новий Рік, Різдво, Великдень, Трійця, Маковея, Спас.

О. Пенькова у дисертації «Традиції, свята та обрядовість населення Східної України в 1960 – середині 1980-х рр.: державна політика й повсякденне життя» [20] з'ясовує етно-демографічні та соціально-економічні чинники розвитку святковості й обрядовості, особливості побутування свят і обрядів та принципи державної політики щодо святковості й обрядовості.

І, насамкінець, звертаємо увагу на історичну дисертацію М. Умебаясі «Типологічні паралелі в календарних святах українців та японців» [24], в якій дослідник вивчає спільні та відмінні риси в календарних святах українців та японців. Автор доводить, що чільне місце в них посідають ритуали, обряди пов'язані з землеробством, вшануванням прашурів, культ яких однаково сильно виражений в святах річного циклу, особливо перед посівом зернових

Українські науковці також досліджують відображення свята та відповідних обрядодій у художній культурі.

Так, мистецтвознавець Т. Кривицька у праці «Різдвяна тема в українській хоровій та сценічній музиці періоду незалежності» [14] аналізує семантичні особливості фольклорної хорової та інструментальної обробки різдвяних жанрів і вертепно-маланкових дійств, а також переосмислення музичного ряду святкового різдвяного канонічного Богослужіння у професійному музичному мистецтві незалежної України.

Г. Луніна у дисертації «Ярмаркове дійство у творчості російських композиторів: Образність. Драматургія» [16] аналізує одну з найпопулярніших тем у мистецтві - ярмарок - яскраве, самобутнє явище, яке характеризується специфічною звуковою культурою та структурно-композиційною драматургією. Дослідницею аргументовано тезу, що ярмарок є обрядово-ритуалізованим «святком карнавального типу» (М. Бахтін), однак є самостійним культурним артефактом зі специфічними, іманентними властивостями.

Висновки. Майже всі дисертаційні дослідження українських культурологів, істориків та мистецтвознавців, зокрема в царині теорії та історії культури, присвячені особливостям, різним аспектам та елементам календарно-обрядових свят регіонів України – ритуалам, звичаям, пісням, народним іграм тощо. Прикметно, що серед них переважають дослідження регіональної весільної обрядовості. На жаль, не вистачає праць суто загальнотеоретичного культурологічного спрямування, серед яких, зокрема, можна виокремити одну з останніх – докторську дисертацію Л. Бабушки «Фестивалізація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти», присвячену сучасним трансформаціям святковості та культуротворчості.

Список використаної літератури

1. Бабушка Л. Д. Фестивалізація культуротворчості як глобалізаційний та альтерглобалізаційний проекти: автореф. дис... д-ра культурології: спец. 26.00.01 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. Київ, 2021.
2. Баран О. Я. Культура і побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець XIX – 1939 р.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.05 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2007. 20 с.
3. Босик З. О. Архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпрянщини: їх специфіка та еволюція : дис. ... канд. культурології : 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2010.
4. Боян С. П. Весняно-літня календарна обрядовість бойків (кінець XIX – 1930-ті роки): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2010. 20 с.

5. Брижак О. В. Діалогічність свята (на прикладі культури народів Криму): автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.02 / МОНМС України, Тавр. нац. ун-т ім. В.І. Вернадського. Сімферополь, 2011. 20 с.
6. Воропай М. В. Етнокультура українців Північно-Східної Слобожанщини в другій половині XX – початку ХХІ століть: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2009. 18 с.
7. Гаєвська Т. І. Народна обрядовість в Незалежній Україні: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01. Київ : КНУКіМ, 2006. 19 с.
8. Герасимова М. С. Повсякденне життя населення Донбасу в 1945-1953 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Донецьк, 2007. 20 с.
9. Гоцалюк А. А. Традиції та новації в різдвяно-новорічній обрядовості українців Карпатського регіону (друга половина XX – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2007. 20 с.
10. Громова Н. О. Різдвяно-новорічна обрядовість українців Бойківщини (кінець XX – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. 18 с.
11. Диханов В. Я. Календарна обрядовість болгар та гагаузів Південної України: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2001. 16 с.
12. Клековкін О. Ю. Сакральний театр у генезі театральних систем: автореф. дис. ... д-ра миств.: 17.00.01; 17.00.02 / Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2003. 34 с.
13. Кожолянко О. Г. Календарні зимові свята та обряди українців Буковини: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. Івано-Франківськ, 2005. 20 с.
14. Кривицька Т. Різдвяна тема в українській хорівій та сценічній музиці періоду незалежності : автореф. дис. ... канд. миств.: 17.00.03 / Одес. держ. муз. акад. ім. А.В. Нежданової. Одеса, 2008. 18 с.
15. Ліманська О. В. Календарне свято як складова української обрядової культури (на матеріалі Слобожанщини): автореф. дис. ... канд. миств.: 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2008. 19 с.
16. Луніна Г. С. Ярмаркове дійство у творчості російських композиторів: Образність. Драматургія: автореф. дис. ... канд. миств.: 17.00.03 / Нац. муз. акад. України ім. П.І. Чайковського. Київ, 2009. 18 с.
17. Матушенко В. Б. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури : дис. ... канд. культурології : 26.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2009.
18. Несен І. І. Весільний ритуал Центрального Полісся: традиційна структура та реліктові форми (середина ХІХ – ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05 / НАН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ, 2004. 21 с.
19. Осипчук О. Ю. Зміни в етнокультурі населення передмістя Києва в другій половині ХХ – початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 09.00.12 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2009. 16 с.
20. Пенькова О. Традиції, свята та обрядовість населення Східної України в 1960 – середині 1980-х рр.: державна політика й повсякденне життя: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2006. 20 с.
21. Русавська В. А. Гостинність в українській побутовій культурі ХІХ ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01 / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2007. 19 с.
22. Смоляк О. Весняна обрядовість Західного Поділля в контексті української культури: автореф. дис. ... д-ра миств.: 17.00.03; НАН України. Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ, 2005. 39 с.
23. Узунова Л. В. Відродження традиційних свят та обрядів в сучасних умовах культурного життя Криму: автореф. дис. ... канд. миств.: 17.00.01 / Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. Київ, 2003. 18 с.
24. Умебаясі М. Типологічні паралелі в календарних святах українців та японців: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.05; Київ, 2009. 20 с.
25. Федущак М. Л. Українські народні флористичні композиції (квітчання): історія, функції, типологія, художні особливості: автореф. дис. канд. миств.: 26.00.01 / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2008. 16 с.
26. Чуйко С. Видова та типологічна трансформація сучасних святково-обрядових заходів (на матеріалі Придніпровського регіону України): автореф. дис. ... канд. культурології: 26.00.04; Харків, 2009. 20 с.
27. Шворак І. Міфологічні структури у традиційному весільному обряді Західної Волині: автореф. дис. канд. миств.: 26.00.01 / Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського, Київ, 2021. 16 с.
28. Эстетика: Словарь; под общ. ред. А.А. Беляева и др. Москва : Политиздат, 1989. 447 с.

References

1. Babushka L. Festyvatsiia kulturotvorchosti yak hlobalizatsiinyi ta alterhlobalizatsiinyi proekty: avtoref. dys. d. kult. za spets. 26.00.01; Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy im. P. I. Chaikovskoho. Kyiv, 2021.
2. Baran O. Ia. Kultura i pobut ukrainskoi silskoi intelihtentsii Halychyny (kinets XIX – 1939 r.): Avtoref. dys. ... канд. іст. наук: 07.00.05; Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Ivano-Frankivsk, 2007. 20 s.
3. Bosyk Z. O. Arkhetyповi motyvy vesilnoi obriadovosti Serednoi Naddniprianshchyny: yikh spetsyfika ta evoliutsiia : dys. ... канд. kulurolohi : 26.00.01 / M-vo kultury Ukrainy, Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv, 2010.
4. Boian S. P. Vesniano-litnia kalendarna obriadovist boikiv (kinets XIX – 1930-ti roky): avtoref. dys. ... канд. іст. наук : 07.00.05; Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Ivano-Frankivsk, 2010. 20 s.
5. Bryzhak O. V. Dialohichnist sviata (na prykladi kultury narodiv Krymu): avtoref. dys. ... канд. kultur.: 26.00.02; MONMS Ukrainy, Tavr. nats. un-t im. V.I. Vernadskoho. Simf., 2011. 20 s.
6. Voropai M. V. Etnokultura ukrainsiv Pivnichno-Skhidnoi Slobozhanshchyny v druii polovyni XX – pochatku ХХІ stolit: avtoref. dys. канд. іст. наук: 07.00.05; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2009. 18 s.

7. Haievska T. I. Narodna obriadovist v Nezalezhnii Ukraini: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 17.00.01; Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv, 2006. 19 s.
8. Herasymova M. S. Povsiakdenne zhyttia naselennia Donbasu v 1945 – 1953 rr.: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01; Donetsk, 2007. 20 s.
9. Hotsaliuk A. A. Tradytzii ta novatsii v rizdviano-novorichnii obriadovosti ukrainsiv Karpatskoho rehionu (druga polovyna KhKh – pochatok XXI st.): avtoref. dys... kand. ist. nauk: 17.00.01. Kyiv, 2007. 20 s.
10. Hromova N. O. Rizdviano-novorichna obriadovist ukrainsiv Boikivshchyny (kinets XX – pochatok XXI st.) avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.05; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2007. 18 s.
11. Dykhanov V. I. Kalendarna obriadovist bolhar ta hahauziv Pivdennoi Ukrainy: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.05; Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2001. 16 s.
12. Klekovkin O. Iu. Sakralnyi teatr u genezi teatralnykh system: Avtoref. dys... d-ra mystetstvovnav.: 17.00.01; 17.00.02; Nats. muz. akad. Ukrainy im. P.I. Chaikovskoho. Kyiv, 2003. 24 s.
13. Kozholianko O.H. Kalendarni zymovi sviata ta obriady ukrainsiv Bukovyny: Avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.05; Prykarp. nats. un-t im. V. Stefanyka. Ivano-Frankivsk, 2005. 20 s.
14. Kryvytska T. Rizdviana tema v ukrainskii khorovii ta stsenichnii muzytsi periodu nezalezhnosti : avtoref. dys... kand. mystetstvovnav.: 17.00.03; Odes. derzh. muz. akad. im. A.V. Nezhdanovoi. Odesa, 2008. 18 s.
15. Limanska O. V. Kalendarne sviato yak skladova ukrainskoi obriadovoi kultury (na materialii Slobozhanshchyny): avtoref. dys... kand. mystetstvovnav.: 26.00.01; Kyiv. nats. un-t kultury i mystetstv. Kyiv, 2008. 19 s.
16. Lunina H. Ie. Yarmarkove diistvo u tvorchosti rosiiskyi kompozytoriv: Obraznist. Dramaturhiia: avtoref. dys... kand. mystetstvovnav.: 17.00.03; Nats. muz. akad. Ukrainy im. P.I. Chaikovskoho. Kyiv, 2009. 18 s.
17. Matushenko V. B. Suchasne vesillia v konteksti ukrainskoi obriadovoi kultury : dys. ... kand. kulturolohii : 26.00.01; Kyiv, 2009.
18. Nesen I. I. Vesilnyi rytual Tsentralnoho Polissia: tradytiina struktura ta reliktovi formy (seredyna XIX – XX st.): avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.05 / NAN Ukrainy. In-t mystetstvovnav., folklorystyky ta etnologii im. M.T. Rylskoho. Kyiv, 2004. 21 s.
19. Osypchuk O. Iu. Zminy v etnokulturi naselennia peredmistia Kyieva v druhii polovyni KhKh – na pochatku KhKhI st.: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 09.00.12 / Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2009. 16 s.
20. Penkova O. Tradytzii, sviata ta obriadovist naselennia Skhidnoi Ukrainy v 1960 – seredyni 1980 rr.: derzhavna polityka y povsiakdenne zhyttia: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Donetsk. nats. un-t. Donetsk, 2006. 20 s.
21. Rusavska V. A. Hostynnist v ukrainskii pobutovii kulturi KhKhI st.: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 17.00.01. Kyiv, 2007. 19 s.
22. Smoliak O. Vesniana obriadovist Zakhidnoho Podillia v konteksti ukrainskoi kultury: avtoref. dys. d-ra mystetstvovnav.: 17.00.03. Kyiv, 2005. 39 s.
23. Uzunova L. V. Vidrodzhennia tradytiinykh sviat ta obriady v suchasnykh umovakh kulturnoho zhyttia Krymu: avtoref. dys... kand. mystetstvovnav.: 17.00.01. Kyiv, 2003. 18 s.
24. Umebaiasi M. Typolohichni paraleli v kalendarnykh sviatakh ukrainsiv ta yapontsiv: avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.05; Kyivskiy natsionalnyi un-t im. T. Shevchenka. Kyiv, 2009. 20 s.
25. Fedushchak M. L. Ukrainski narodni florystychni kompozytsii (kvitchannia): istoriia, funksi, typolohiia, khudozhni osoblyvosti: avtoref. dys. kand. mystetstvovnav.: 26.00.01; Khark. derzh. akad. kultury. Kharkiv, 2008. 16 s.
26. Chuiko S. Vydova ta typolohichna transformatsiia suchasnykh sviatkovykh obriadykh zakhodiv (na materialii Prydniprovskoho rehionu Ukrainy): avtoref. dys... kand. kultur.: 26.00.04. Kharkiv, 2009. 20 s.
27. Shvorak I. Mifolohichni struktury u tradytiinomu vesilnomu obriadi Zakhidnoi Volyni: avtoref. dys. kand. mystetstv. za spets. 26.00.01; Natsionalna muzychna akademiia Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho. Kyiv, 2021. 16 s.
28. Estetyka: Slovar; pod obshch. red. A.A. Beliaeva y dr. Moskva: Polytyzdat, 1989. 447 s.

HOLIDAY, FESTIVE SPECTACLES AS AN OBJECT OF DISSERTATION RESEARCH BY UKRAINIAN SCIENTISTS

Kozlovskaya Maryna – education applicant, Kyiv National University
of Culture and Arts, Kyiv

The article analyzes the main directions of research of the holiday, festive spectacles and related phenomena (rituals, customs, songs, ceremonies) in the dissertation research of Ukrainian scientists – representatives of social and humanitarian sciences. It is noted that almost all dissertations of Ukrainian culturologists, historians and art critics, in particular in the field of theory and history of culture, are devoted to the peculiarities, different aspects and elements of the calendar and ceremonial holidays of the regions of Ukraine.

Key words: dissertation research, holidays, calendar and ceremonial holidays, ritual, theory and history of culture.

UDC 791.66 :008

HOLIDAY, FESTIVE SPECTACLES AS AN OBJECT OF DISSERTATION RESEARCH BY UKRAINIAN SCIENTISTS

Kozlovskaya Maryna – education applicant Kyiv National University
of Culture and Arts, Kyiv

The article analyzes the main directions of research of the holiday, holiday spectacles and related phenomena (rituals, customs, songs, rituals, etc.) in the dissertation research of Ukrainian scientists – representatives of the social sciences and humanities.

Research methodology. To achieve the goal of the study, such general scientific methods as analysis, synthesis, generalization, etc. were used. Methodological tools of source, historical, cultural and systematic approaches were also used.

Results. Almost all dissertation research of Ukrainian culturologists, historians and art critics, in particular in the field of theory and history of culture, is devoted to the features, various aspects and elements of calendar and ceremonial holidays of Ukraine – rituals, customs, songs, folk games and more. It is noteworthy that among them the predominance of studies of regional wedding ceremonies. Unfortunately, there are not enough works of purely general theoretical cultural orientation, among which, in particular, one of the last – L. Babushka's doctoral dissertation «Festival of cultural creativity as a globalization and alterglobalization projects» on modern transformations of festivity and cultural creativity.

Novelty. For the first time in Ukrainian culturology, attention is paid to the main areas of research of the holiday and related holiday phenomena (rituals, customs, songs, rituals, etc.) in the Ukrainian humanities.

The practical significance. The results of the research can be used in further scientific and theoretical research of the holiday, holiday spectacles and their transformation in the socio-cultural conditions of today.

Key words: dissertation research, holidays, calendar and ceremonial holidays, ritual, theory and history of culture.

Надійшла до редакції 17.12.2021 р.

УДК 784:821.161.2'1

ДО ПИТАННЯ КАРТИНИ СВІТУ ОТЦЯ ОСТАПА НИЖАНКІВСЬКОГО

Молчко Уляна Богданівна – доцент кафедри музикознавства та фортепіано,
Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, м. Дрогобич
<https://orcid.org/0000-0003-1519-6053>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.v39i.493>
u. molchko@gmail.com

Розглянуто світоглядні константи видатного політичного, суспільно-економічного, громадсько-освітнього, музичного діяча Галичини початку ХХ ст. отця Остапа Нижанківського. Визначено тип індивідуальної картину світу галицького митця. Висвітлено родинне середовище, релігійної еліти, у якому зростав і формувався світогляд о. О. Нижанківського. Проаналізовано діяльність громадсько-культурного діяча як ретранслятора української музики поза межами Східної Галичини. Описано його тісну співпрацю з М. Лисенком. Наведено його блискучі виступи на ювілейних святкуваннях та похороні наддніпрянського композитора. Охарактеризовано хорову, інструментальну, камерно-вокальну спадщину. Розглянуто впровадження ним національної соціально-економічної моделі господарювання на Стрийщині і в Галичині. Досліджено його співпрацю з політичною організацією «Підгірська рада», молодіжними товариствами «Січ», «Соколи».

Ключові слова: о. О. Нижанківський, картина світу, духовно-інтелектуальна еліта, Стрийщина, «Січ», «Соколи».

Постановка проблеми. Світові суспільно-глобалізаційні процеси ХХІ ст. ставлять перед Україною складне завдання збереження та розвитку національної ідеї в державі, бо «втрата мовно-культурної, релігійної, а відтак – етнічної ідентичності – стає питанням національної безпеки і екзистенції» [4; 69]. Забезпечити національне відродження у сучасному життєвому просторі зможе активна різнопланова діяльність духовно-інтелектуальної еліти. Українське громадянство пишається плеядами світочів, які на засадах високої духовності, патріотизму, професіоналізму піднімали нашу державу на все вищі щаблі еволюційного розвитку світового суспільства. До них належить постать отця Остапа Нижанківського. У чому полягає його феномен як провідника нації? Відповідь на це питання дасть можливість заглибитися в індивідуальну картину світу о. О. Нижанківського. Крізь призму окреслення цього філософського поняття як однієї «з форм світоглядного подання об'єктивної реальності в суспільній свідомості, що являє собою образ освоєної в практиці дійсності, компонент світогляду» [9; 271], спробуємо охарактеризувати світосприйняття о. О. Нижанківського задля глибшого розуміння унікальної знаковості цієї історичної постаті, що робить актуальною тему цього дослідження.

Останні дослідження та публікації. Світоглядні принципи о. О. Нижанківського, його унікальна особистісна сутність, як провідника українського народу, не стали об'єктом комплексного наукового дослідження.

Мета дослідження – розкрити суспільно-політичні, громадсько-культурні, життєві орієнтири о. О. Нижанківського, охарактеризувати індивідуальну картину світу митця.

Виклад основного матеріалу. Світоглядні константи зазначеного галицького діяча проявляються у висвітленні життєвої пріоритетної цінності, яка визначає тип його картини світу. Незмінним ідеалом для митця була Україна, тому картина світу о. О. Нижанківського є *україноцентричною*. Слід глибше